

музикантові периферією та програмним забезпеченням – це камертон, метроном, цифровий магнітофон, програвач CD, DVD аудіо та відео дисків, віртуальний електронний духовий оркестр, велика нотна бібліотека, обліковець оркестрового майна та журнал відвідування занять одночасно. Реальну допомогу в роботі керівника дитячого духового оркестру можуть надати професійні програми для набору нотного тексту, зокрема Sibelius та Finale. Ці нотні редактори дозволяють набирати текст (як нотами, так і літерами), змінювати його, копіювати, переміщувати частини, формувати та видавати до друку (на принтер), відтворювати набраний нотний текст будь-якого рівня складності. Кожен музичний інструмент електронної партитури прозвучить тембром, який схожий на інструмент-оригінал. Тембр, тональність і темп виконання користувач може вільно змінювати. Текст, набраний в цих програмах, можна використовувати як ілюстративний матеріал у інших текстових та графічних редакторах.

Такі програми комп'ютерної нотації вкрай необхідні аранжувальнику, диригенту, керівникові оркестру, врешті-решт будь-якому музиканту, що звик виражати та сприймати музичні повідомлення за допомогою нотного запису. Оволодівши ними, керівник оркестру зможе якісно та ефективно робити аранжування, оркестрування, перекладання і транскрипції для свого колективу.

Отже робота з духовим оркестром – це захоплюючий творчий процес, який при правильній організації приносить естетичне задоволення всім його учасникам: керівнику, викладачам класу спеціальності, які вкладають душу в своїх учнів, оркестрантам та, звичайно, публіці, адже тільки слухачі можуть гідно оцінити якість виконаної роботи колективу.

Список використаних джерел

1. Готсдинер А. А. Музыкальная психология. М. 1993. 190 с.
2. Грум-Грижимайло Т. Н. Об искусстве дирижера. М. 1973. 132 с.

Чепіль О., викладач,
Полтавський коледж мистецтв
імені Миколи Лисенка
(м. Полтава)

«МОЯ ДУША – В УКРАЇНІ» (до 120-річчя І. С. Козловського)

В умовах самовизначення феномену українства особливої актуальності набуває аналіз впливу української культури на культуру світову. Саме в такому контексті поглянемо на творчість геніального співака ХХ століття Івана Семеновича Козловського – Народного артиста СРСР (1940), Народного артиста України (1993, посмертно), Героя Соціалістичної праці, лауреата Державних премій СРСР (1941, 1949), лауреата Державної премії ім. Т. Шевченка (1990). Невичерпним джерелом таланту І. С. Козловського була рідна Україна та її культура.

Ім'я славетного співака внесено до довідникових видань [1], історії вокального мистецтва [9]; його творчість досліджували Т. Булат, О. Грошева, С. Козак, А. Кузнецова, Г. Поляновський [1; 5], зокрема й полтавські краєзнавці [2; 3; 7; 8], журналісти [4]. Маєстро залишив по собі мемуари [6].

Мета статті – проаналізувати полтавський період творчості І. С. Козловського.

Співак народився 1900 р. у с. Мар'янівка Васильківського повіту Київської губернії (на початку ХХ ст. це була територія Полтавської губернії). Дитинство хлопця протікало серед живописної природи. У мальовничі пейзажі візерунками впліталися мелодії народних українських пісень. Любили співати й у родині Козловських. Природа наділила хлопця голосом рідкісної краси. За родинною легендою, голосистого Івася чув сам Микола Лисенко. У шкільному хорі юнак співав під керівництвом Сисоя Григоровича Саєнка [5].

Але батьки мріяли про духовну освіту синів: Івана та Федора віддали до Київської духовної семінарії. Семінаристи мешкали у Михайлівському монастирі та співали на криласі Софіївського собору, де регентом був відомий хоровий диригент Олександр Антонович Кошиць (1875-1944). (Зазначимо, що 1919 р. Українська хорова капела під орудою Кошиця виїхала на зарубіжні гастролі й на батьківщину не повернулася. Разом із колективом в еміграції опинився Федір Семенович Козловський. Так назавжди розійшлися життєві шляхи братів Козловських) [4].

Іван Козловський здобув професійну освіту в Київському музично-драматичному інституті імені М. В. Лисенка (клас Олени Олександрівни Муравйової) [1]. Але воїнська мобілізація 1919 р. круто розвернула його долю. Козловський потрапив служити в інженерно-військову частину Полтави – і Полтава назавжди ввійшла в його життя. Пізніше у книзі спогадів «Музика – радість і біль мій» (1992) співак напише: «Своїх перших глядачів та слухачів згадую на оперних спектаклях у Полтаві... Я приїду і вклонюся... стінам тих залів, де лунали оплески, де бачилися серйозні, зосереджені обличчя...» [6, с. 7].

Це буде згодом, а поки що молодий армієць – заспівувач у строю, організатор гарнізонного хору, що виступає з шефськими концертами (зокрема, у с. Ковалівка, у колонії для безпритульних дітей, заснованої А. С. Макаренком). Незабаром Козловського запрошують до оперної трупи Полтавського музично-драматичного театру (її фундаторами були симфонічний диригент Олександр Єрофеев та його дружина, співачка Василина Старостинецька). Дебютував Іван Козловський на полтавській сцені в ролі Петра в опері М. Лисенка «Наталка-Полтавка» [7; 8].

На цій сцені Козловський проспівав чимало партій майбутнього оперного репертуару: Андрій у «Запорожці за Дунаєм» С. С. Гулака-Артемовського, Ленський в опері «Євгеній Онегін» П. І. Чайковського, Герцог в «Ріголетто» Дж. Верді, Князь в «Русалці» О. С. Даргомижського. Його партнерами по сцені були прославлені виконавці Петро Саксаганський, Іван Мар'яненко, Платон Цесевич, Марія Заньковецька. Полтавський піаніст Ісаак Батшєв був його постійним концертмейстером [3; 6].

Козловський стає улюбленцем полтавців не тільки на сцені, а й у середмісті. Театру співак дістається... верхи, адже служить у кавалерійській роті (Іван Семенович усе подальше життя буде обожнювати коней і серйозно займатися кінним спортом). А згадуючи Полтаву, він напише у своїй книзі: «Я приїздив до театру на своєму коні. Звичайно, мене хвилювала та партія, яку я мав виконувати, та не менше хвилювало й те, який вигляд матиме мій кінь, верхи

на якому я проскакаю Полтавою... Моя поява на коні заспокоювала глядачів, що поспішали до театру – вони не запізнилися, адже Фауст ще скаче вулицями міста» [6, с. 32].

Діяльність Козловського в полтавську добу позначена багатогранністю. Службу в оперному театрі він поєднував з уроками вокалу з М. М. Денисенко – випускницею і викладачкою Полтавського музичного училища, спів у хорівій капелі полтавського композитора, диригента та педагога Федора Миколайовича Попадича (1877–1943) – з роботою у вокальному квартеті, створеному Олександром Васильовичем Свешніковим (1890–1980), хоровим диригентом, у подальшому – професором Московської консерваторії. Чистий, сріблястий голос Козловського лунав і під склепінням Христо-Воздвиженського монастиря, і в домі В. Г. Короленка на новорічні свята 1921 р., в останній рік життя письменника [3; 7].

Військову службу було завершено, але Козловський не думав покидати Полтаву. Була тут цікава робота, було й родинне щастя. Дружиною співака стала талановита полтавська актриса, людина світлого розуму та веселої вдачі Олександра Олексіївна Герцик (1892–1964) зі славетного роду полтавського полковника Павла Герцика. Подружжя Козловських мешкало на вулиці Панянка, 6. Старша за віком, мудра й розсудлива, Олександра Олексіївна стала для Козловського міцною творчою опорою та надійним життєвим тилом. Їх шлюб тривав 25 років. Та й після розлучення, приїжджаючи з Москви до Полтави, Козловський, сповнений почуття вдячності, завжди поспішав до свого Друга, Олександри Олексіївни, а коли О. О. Герцик не стане – вклонитися її могилі у стін монастиря [3].

1922 р. Козловський служив інспектором народної освіти у Полтавському губвиконкомі. Але його кликала сцена.

1923 р. Козловський поїхав із Полтави – співати в Харківському театрі Тут партнерами артиста були легендарні українські виконавці Михайло Іванович Донець (1830–1941) та Марія Іванівна Литвиненко-Вольгемут (1892–1966). 1925 р. Козловський співав у новоствореному Свердловському театрі. Два сезони його роботи тут преса назвала «тріумфом українського вокалу» [3; 5; 7].

Полтава залишалась у житті співака. 1971 р. він ініціював гастролі Полтавського музично-драматичного театру ім. М. В. Гоголя до Москви – єдині в історії нашого театру! У Большому театрі поставили «Наталку-Полтавку», і 71-річний Метр співав партію Петра. А трьома роками пізніше, 1974 р., він приїхав до Полтави на святкування 800-річчя міста і співав на стадіоні «Ворскла» [7].

Маєстро залюбки листувався з полтавськими митцями – артисткою театру ім. М. Гоголя Вірою Волковою, вдовою Василя Верховинця Євдокією Долею-Верховинець. Понад 10 років особисто спілкувалася з Маєстро полтавська родина Тесленків – колекціонер Валерій Григорович і музикознавець Лариса Григорівна. На щастя, багато чого з московської оселі І. С. Козловського потрапило за його заповітом до Полтави, до музею «Музична Полтавщина», який багато років очолював В. Г. Тесленко: фотографії, афіші, буклети, програми концертів, грамплатівки, сценічний костюм великого співака. Останні 10 років Віктор Петрович Кучер, заслужений працівник культури, колишній директор музичного училища і нинішній директор музею, робить святу справу по увічненню пам'яті І. С. Козловського.

Є в Полтаві ще одна людина, яка мала щастя працювати з Іваном Семеновичем.

Працювати не на сцені, а в простій сільській школі. 1976 р. у рідній Мар'янівці, власним коштом, Козловський на базі середньої школи налагоджує музичну роботу. З Івано-Франківська до Мар'янівки прибуває педагог-методист Ярослав Володимирович Михайлюк. Сьогодні широко відомий у наукових сферах фахівець, а тоді – молодий, енергійний педагог. Вже через чотири роки мар'янівський дитячий хор і ансамбль сопілкарів виступали на сцені Большого театру в Москві на 80-річчі Маєстро.

Отже, полтавська доба життя І. С. Козловського залишиться яскравою сторінкою творчої біографії Митця, трампліном у творче безсмертя. Саме на полтавському музичному небосхилі засяяла його творча зірка. Саме тут співак пройнявся мелосом української народної пісні, що стане фундаментальною основою його виконавського стилю. Слова Маєстро лунають до нас як заповіт: «Моя душа – в Україні. Там усе прозоре – вода, повітря – щоб душа розквітла. Це наш обов'язок: дбати про красу землі та чистоту душі... Так мені хочеться. Так мусить бути».

Список використаних джерел

1. Брега Г. С. Козловський Іван Семенович. *Енциклопедія історії України* : у 10 т. / редкол. : В. А. Смолій (голова) та ін. ; Інститут історії України НАН України. Київ : Наук. думка, 2007. Т. 4 : Ка – Ком. С. 437-438.
2. Гринь Ю. М. Педагогічні погляди та освітня діяльність Володимира Щепотьєва (1880–1937 рр.) : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. Полтава, 2017. 358 с.
3. Єр'оміна О. В. Ровесник ХХ століття (І. С. Козловський). *Слов'янський збірник* : зб. наук. і наук.-публіцист. пр. / уклад. Л. Л. Безобразова ; Слов'янський клуб м. Полтави. Полтава, 2005. Вип. IV. С. 166-176.
4. Карась А. У Мар'янівці на Покрову. *Голос України*. 2003 (18 листопада) <http://www.golos.com.ua/article/238961>.
5. Козак С. Д. Вічний жайвір. Київ : Молодь, 2001. 280 с.
6. Козловський І. С. Музыка – радость и боль моя: Воспоминания, письма, статьи, интервью. Москва : Олма-пресс, 2003. 383 с.
7. Тесленко В. Г. Їм аплодувала Полтава... Полтава : Оріяна, 2008. 164 с.
8. Чепіль О. В. Вулицями старої Полтави : науково-популярні нариси. Полтава : Дивосвіт, 2012. 164 с.
9. Шуляр О. Д. Історія вокального мистецтва : [монографія] : Ч.П. Івано-Франківськ : Плай, 2013. 360 с.